

OGNIOWY (52) *ai*

ogniowy (52), [**ogniewy**].

Oba o jasne.

sg m N ogniowy (9). ◊ *G* ogniow(e)go (2). ◊ *A* ogniowy (5). ◊ *L* ogniowym (1) *GlabGad*, ogniow(e)m (1) *BibRadz*. ◊ *f N* ogniowã (6), ogniow(a) (1). ◊ *G* ogniow(e)j (1). ◊ *A* ogniowã (7), ogniowę (1) *ModrzBaz*. ◊ *I* ogniowã (3). ◊ *L* ogniow(e)j (1). ◊ *n N* ogniowé (3); -é (1), -(e) (2). ◊ *G* ogniow(e)go (1). ◊ *A* ogniow(e) (2). ◊ *pl N subst* ogniowé (3); -é (1), -(e) (2). ◊ *A subst* ogniow(e) (2). ◊ *I f* ogniowymi (1) *FalZioł*, [**ogniow(e)mi**]. ◊ *L* ogniowych (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Przymiotnik od „ogień”:

1. *Od znaczący, podstawowego; igneus Mącz; igniarius Cn (34) : Mącz 164d; Więc do łtráchu onego/ był łilen y broniã: Iełli kogo nie zwalczył ogniowã pogoniã/ Zwalczył rękã KlonWor 22.*

Wyrażenia: »gora ogniowa« = wulkan (1): Gorã ogniowa. BielKron Kkkk4.

»słup ogniowy« = *ogień w kształcie słupa; columna ignis PolAnt, Vulg (3): A łtãło łie o rãnem włtãniu/ iž Pan w słupie ogniowem y obłokowem/ weyrzał ná wołfko Egipcycãnow/ á zãtrwozył nim. BibRadz Ex 14/24; WujNT Apoc 10/1, s. 861 marg.*

Zestawienie: »bog ogniowy« = Wulkan (1): Mulciber dictus est Vulcanus. Bóg ogniowy Mącz 235c.

W przen (2) : Leop Is 9/5; Abowiem kãżde gwałthowne złupyenie z nawãłnołciã/ y kãżde odzyenie zmiełzãne ze krwiã ma być ná łpalenie á ná pokarm ogniowy. RejPos 15 [przekłãd tego samego tekstu Leop].

a. *Będãcy ogniem (11) :*

Wyrażenia: »język ogniowy« (1): łpadł ná łnie Duch s. iãko grom/ y okazał łie nád kãżdym ná kłtãłt ięzykã ogniowego. RejPos 142.

»płomień ogniowy« [*w tym: w porównaniach (7)*] = *flamma ignis PolAnt, Vulg [szyk 8:1] (9): Iakož tego łełt znak w płomieniu ogniowym ktory zawłze klinem ku gorze ciãgnie, acžkolwiek v dołu bywa łzyroki. GlabGad H7; A przetož iãko płomień ogniowy trawi łcierń/ á płomień zžyra mierzwę/ tãk korzeń ich łtãnie łię iãko prochno/ á łãtorośl ich zniłszczeie iãko proch BibRadz Is 5/24; Widziałem tež á ono łtolice połtãwione łã/ á Stãrodamny łiãdł ná łnie/ odžzenie łego było iãko łnieg białe/ á włofy na głowie łego iãko łubtelna wełnã/ łtolicã łego iako płomień ogniowy BibRadz Dan 7/9, Apoc 2/18; Pyramis, Kãmienny czworogrãny słup albo ynłze budowãnie czworogrãne co daley ná wylzłzã to łpiczãłłzã ná xtãłt ogniowego płomienia. Mącz 334a; RejAp 12, 160; Toć mowi Syn Boży/ ktory ma oczy iãko płomień ogniowy WujNT Apoc 2/18, Apoc 19/12.*

W przen (1) :

Wyrażenie: »deszcz ogniowy« = ogień spadajãcy z łnieba jako kara boža (1): Pan od Pãnã łpułcił deždž łiãrkowy y ogniowy. GrzegRóżn C3v.

Szereg: »siãrkowy i ogniowy« (1): GrzegRóżn C3v cf Wyrażenie.

b. *Będãcy cechã ognia (6) : Gdi ziemia (łprawã natury) bywa opłokana wilgotã wody, [...] thedy przychodzãc gorãczolć y łucholć ogniowa czyni iã z łiãdłã y łuchã GlabGad I7.*

Wyrażenia: »ciepło ogniowe« (2): Iakoż fie tego podoba vkazuie w żołędziu włożonym w ogien, gdzież ciepło ogniowe wilgość żołędzia zagrzewaiąc rozpułczza ią *GlabGad* E3, B8.

»moc ogniowa« = *vis ignis Modrz* [szyk zmienny] (3): *KrowObr* 68v; Nád to śnieg y lod ták moc ogniową zádźierżywały [sustinebant ignem]/ że lię nie rozthapiały *BibRadz Sap* 16/22; *ModrzBaz* 109; [*UrzędowHerb* 396 (Linde)].

c. Koloru ognia (o odcieniu czerwieni) (1) :

Wyrażenie: »ogniowa maść, [barwa]« (1): *Ignescens color*, Ogniowa czerwona maść. *Mącz* 165a; [ták iż złoto naczyłtżé ieft/ które ogniową mocą/ w ogniową bárwę bywa obrácané *UrzędowHerb* 396 (Linde)].

d. Służący, przeznaczony do ognia (1) :

Wyrażenia: »łopata ogniowa« (1): *Batillus*, vel *Batillum*, *Lopátá* ogniowa którą w[ę]gle ogniíte wybierayą. *Mącz* 23d.

[»prawda ogniowa« = *misa z żarzącym się ogniem, stawiana na stole w celu podgrzewania potraw: 3 prawdy ogniowe za złoty InwMieszcz 1571 nr 166.*]

e. Spowodowany bolesnym działaniem ognia (6) : A iefli fię będzie przal; znowu do ciemnice: Tám iuż musi powiedziec wżytkie táiemnice/ Kiedy mu záłtrupione vrázy odnowią: Iák ftáwy nárułzone/ ták boleść ogniową. *KlonWor* 39.

Wyrażenia: »męki ogniowe« (2): ácz zbáwion będzie/ ále męki ogniowe pierwey cierpiec musi [w czyścú] *WujNT* 585, 22.

»palenie ogniowe« (1): RAcz w nas [...] płomienie grzechow náłznych zágásić/ któryś dał świętemu Wáwrzyńcowi palenie y dręczenie ogniowe zwyćiężyć. *LatHar* 443.

»spalenie ogniowe« = *oparzenie* (1): Theż kadzidło z wieprzowym ímalczem zmiefzane/ rany kthore bywaią z ípalenia ogniowego vżytecznie goij. *FalZioł* III 33b.

»śmierć ogniowa« (1): Tego czáfu Polikárpus vczeń Ianá s. Apołtołá/ [...] od Márkułá ogniową śmiercią vmęczon. *BielKron* 150.

f. [O pociskach zapalających:

Wyrażenie: »ogniowa kula«: Ognia, tego się trzeba strzec z drugiej przyczyny od zapalenia pioruna, od nieprzyjaciela, gdyby strzelił z móździerzow albo z dział ogniowemi kulami *UstWojsk sprzed 1561/314.*]

2. Od znac. 'pożar' (6) : A gdy przyzedł lud póspolity [do *Nerona*] nárzekác o táką zágubę á morderftwo ogniowe/ záprzał by to on kazał vczynić *BielKron* 145; A iefli Zyd przez przygodę ogniową [per casum incendii *JanStat* 1117]/ álbo przez złodzieyftwo/ álbo przez gwałt iáki ítráci rzeczy íwé z zakłády záftawionémi/ [...] *SarnStat* 252.

Wyrażenia: »plaga ogniowa« (3): Píszą Kronikarze/ iż thám było nálezyono Boże ciało miedzy dzyály/ przeto Pan Bog tę plagę ogniową ná nie przepuścił. *BielKron* 395v, 395v marg, 398.

»trwoga [= alarm] ogniowa« (1): Iáko gdy trwogá ogniowa przypádnie káždj naprzod poyrzy iefli nie v niego gore/ niżeli fię pyta gdzie fię zágorzało. *PowodPr* 80.

3. Od znac. 'sfera ognia w ówczesnej kosmologii' (1) :

Wyrażenie: »niebo ogniowe« = *najwyższa ze sfer niebieskich, tzw. niebo empirejskie, gdzie według pojęć religii judejskiej i chrześcijańskiej mieszka Bóg* (1): Tam niebo otworzyło/ a światłość taką wielką Iezu Krysta ogarnęła/ iakoby niebo ogniowe błyskające *OpecŻyw* 36v.

4. *Od znac. 'jeden z elementów, z których, według ówczesnych pojęć, zbudowana jest materia i żywe organizmy'* (1) :

Wyrażenie: »gorącość ogniowa« (1): abowiem tá [wilgoć] której gorącość ogniową pánuie/ zową ią lątinowie *fanguis*, á my ią zowiemy *krw SienLek Vuu2*.

5. *Od znac. 'światło gwiazd'; błyszczący, świecący* (2) : Wężownik [nazwa konstelacji] ogniowy [...] pod ziemię wstępnie *KochPhaen* 20.

Wyrażenie: »ogniowe promienie« (1): z obliczą iego [Chrystusa] iakoby flońce albo ognioweé promienie wychodziły *OpecŻyw* 58.

6. *Od znac. 'gorączka'; związany z długotrwałą gorączką* (8) :

Wyrażenia: »niemoc ogniowa« [szyk 5:2] (7): Abowiem czyni przepuśczenie: kolerę wypádza/ á tak iefth dobre lekarstwo w gorączich febrach w tercijanach y w łóżnych ogniowych niemoczach *FalZioł* I 112a, V [2], 3, 3v, 5v, 57, 90.

»tercyjana ogniowa« (1): Też wgorączych á w ostrych gorączkach/ iako w tercianach/ w wftawicznych kthore zowiemy ogniowymi/ albo też włożnych niemoczach/ to czworo nafienie wwarzone tym obyczaiem iefth wielkiey pomocy *FalZioł* I 32a.

Cf OGIENNY, [OGNIOWISTY], OGNISTY, OGNIWY